

קיז

"לעבדה ולשמרה"

בי"ה, י"א ניסן, ה'תשל"ב
ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
הי עליהם יחיו

שלום וברכה!

בעמדנו בערב חג הפסח, החג המציין את "לידת" וראשית עם ישראל מתעורר רעיון להתבוננות: מה ואיך צריך להיות אורח החיים של העם כדי שישג, בדרך הטובה והמהירה ביותר, את התכלית והמטרה של קיומו ומציאותו.

**יציאת מצרים היתה קשורה
מלכתחילה בעבודת-עבד של
"תעבדון את האלקים", זוהי
השתתפותו של העם בענין של**

הענין הוא רחב ורב-צדדי,
אך נתעכב כאן רק על נקודה

קיז

"לידת" וראשית: ראה יחזקאל טז וכמפרשים שם. וראה מכתב דר"ח ניסן, תשל"ב*.

קיז: תרגום חפשי. המשך ממכתב קטז. המו"ל.
(*) נדפס לעיל מכתב קטז. המו"ל.

אחת: האם על העם לשאוף לכך שחיינו יהיו במינימום של התאמצות ובמקסימום של נוחיות, או שיהיו חיי עמל ומקסימום של הישגים, חיים של עשייה רבה ותועלת רבה?

שאלה זו היא גם ביחס ליחיד, בחיינו כיחיד.

למותר לציין שאין זו בעיה מופשטת, שכן בפתרון הבעיה כרוך הבסיס של קביעת דרך החיים של האדם, ואופן תגובתו על הנעשה אתו ומסביבו, אף בדברים שאינם תלויים בו ישירות, וכל-שכן בדברים התלויים בו באופן ישיר.

"בהוציאך את העם ממצרים".
ממבט ראשון, על יסוד אמונתנו שהבורא הוא עצם הטוב, ושטבע הטוב הוא להיטיב — מתקבל על הדעת ששיא השלימות הוא כאשר ישנו תענוג מירבי, בלי כל קושי, אז בא לידי ביטוי ה"טבע הטוב" במלוא המידה — למרות זאת מורה התורה ש"אדם לעמל יולד". ההסבר לכך: תענוגו של אדם נוצר דוקא כאשר הוא נעשה "שותף", ולא כאשר מקבל מתנת חנם, ושלימות התענוג כאשר משיג דבר באמצעות עמל, וככל שגדל העמל — נעימים פירות ההשגים.

ממבט ראשון, ועל יסוד אמונתנו ותורתנו, תורת חיים ותורת אמת, שהבורא והמנהיג של העולם, ושל "עולם קטן — זה האדם", הוא עצם הטוב, ושטבע הטוב הוא להיטיב. הרי מתקבל, לכאורה, על הדעת ששיא השלימות הוא כאשר ישנו התענוג המירבי — תענוג אמיתי — בלי כל קושי ובלי עמל, אז בא לידי ביטוי "טבע הטוב להיטיב" במלוא המדה.

למרות זאת מורה לנו התורה, שהיא תורה-אור, ש"אדם לעמל יולד"

"עולם קטן — זה האדם": תנחומא פקודי ג. תקו"ז תס"ט (ק, ב).
עצם... להיטיב: ראה עמק המלך שעשועי המלך רפ"א. שער היחוד והאמונה רפ"ד וראה ד"ה אתה אחד לאדמו"ר האמצעי (ברוקלין, תשכ"ה) ע"ד.
ש"אדם לעמל יולד": איוב ה, ז. וראה סנה' צט, ב. ד"ה אדם לעמל, תרפ"ט.
לעמל: ואף שלא ראה עמל בישראל שאין עבודתם בבחי' עמל כלל (לקו"ת בלק עב, א) הרי ביעבב צ"ל עמל ובכ"א"א ישנו בחי' יעקב (לקו"ת שם). ולהעיר מסד"ה והי' כי תבוא,

אפילו אדם הראשון, עוד לפני חטא עץ הדעת, הוצב בגן-עדן על מנת
 "לעבדה ולשמרה".

ההסבר לדבר, המסביר גם את הסתירה המדומה, ניתן אף הוא
 בתורה:

אכן מפני שהקב"ה רוצה שהאדם יהנה מן הטוב בשלימות, וטבעו של
 אדם הוא שיש לו תענוג אמיתי רק כאשר הוא נעשה "שותף" בפעילות והוא
 משיג את הדבר בעמל ויגיעה — אדרבה: כאשר הוא מקבל מתנת חנם

תרס"ו.

לעמל: אולי אפ"ל שלכן גם בריאות האדם תלוי' בזה ש"יענה גופו ויגיע כל יום
 בבוקר כ"ר (רמב"ם ה' דעות פ"ד ה"ב), וראה ב"ר (פל"ט, ח) בשעה שהי' אברהם מהלך כ"ו.
 "לעבדה ולשמרה": בראשית ב, טו ובראב"ע שם (אכל ראה שם בתיב"ע. וככה —
 תרל"ז פ"ח).

וטבעו של אדם: ועד שאדם רוצה בקב שלו מט' קבין של חברו (כ"מ לח, א)*.
 "שותף": להעיר ממחז"ל (שבת קיט, ב): כל המתפלל כ"ו כאילו נעשה שותף להקב"ה
 כמע"כ. וראה אות' לה"מ בראשית ד"ה כל האומר ויכולו**.

הוספה לאחר זמן:

(* לכאורה אפשר להקשות: הרי טבע זה שבאדם (שמתענג דוקא כשמשיג את הדבר
 בעמל ויגיעה) אינו מוכרח מצד עצמו, ורק לפי שכן הטיב (וברא) הקב"ה. וא"כ הדרא קושיא
 לדוכחה: מכיון שהקב"ה הוא עצם הטוב, למה לא ברא את האדם באופן שיתענג גם כשמקבל
 מתנת חנם, ואז לא הי' צריך לעמל ויגיעה?

והביאור בזה: תכלית ושלמות הטוב הוא שהאדם יגיע לא רק לשלימות הכי אפשרית
 שבגדר הנבראים אלא שיעלה לדרגת דומה לבוראו (ולהעיר מב"ר פצ"ח, ג: מה הקב"ה בורא
 עולמות אף אביכם בורא עולמות) ולכן רצה הקב"ה שהאדם ישיג את עניניו לא מן המוכן, כ"א
 ע"י עשי' ועבודה, בכדי שיהי' [לא רק בשלימותו של "מקבל", שלימות של נברא, אלא גם]
 "משפיע" (מהווה), דומה לבורא. (ועד שעיי' ייעשה (כלשון חז"ל שבת קיט, ב) "שותף
 להקב"ה במעשה בראשית", בכל הבריאה).

וזהו עצמו הטעם לטבע הנ"ל — מה שאין האדם מתענג כשמקבל מתנת חנם.
 ואדרבא מתבייש בזה, "נהמא דביסופא" — כי תפקידו ושלמותו הוא שיהי' לא "מקבל"
 כ"א דומה "לבורא". (משיחת י"א ניסן תשל"ב).

(** אעפ"י שבגמ' שבת שם איתא שנעשה שותף ע"י אמירה בלבד (ולא ע"י עמל
 ויגיעה) — הרי אמרו שם כאי"ו נעשה, משא"כ ע"י יגיעה ועמל י"ל שנעשה שותף. ממש.
 וכאילו — אפשרי גם ע"י אמירה לבד שהרי גם כמע"כ לא בעמל בראם הקב"ה כ"א בעשרה
 מאמרות (אלא שדיבור הקב"ה חשיב מעשה). [וראה אות' בראשית כרך ג' ע' 1012 סעיף ג'
 ואילך דמפרש מהי ואיך היא שותפות זו, ומש"כ שם "נעשה שותף להקב"ה ממש" — ממש
 קאי על הקב"ה ולא שותף ממש].

מהווה הדבר נחיתות בשבילו וזה נקרא "נהמא דכיסופא" (= לחם בזיון) – לפיכך שלימות התענוג היא כאשר הוא משיגו באמצעות עמל, וככל שגדול העמל – נעימים יותר פירות ההישגים.

★ ★ ★

כך היא גם בלידת העם היהודי. הסדר ביציאת מצרים היה, כפי שאמר הקב"ה למשה רבינו: "בהוציאך את העם ממצרים – תעבדון את האלקים על ההר הזה" (= הר סיני). למרות שיציאת מצרים היתה מתנה מן השמים, באופן של נסים גלויים ונפלאים ביותר, היתה קשורה מלכתחילה בעבודת-עבד של "תעבדון את האלקים", זו היא זכותו של העם, והשתתפותו שלו בענין זה של "בהוציאך את העם ממצרים".

★ ★ ★

וכשם שהדבר ביחס לכלל ישראל, כך הוא גם ביחס לכל יחיד. שאיפתו של כל יחיד צריכה להיות שיעשה ויפעל וישגי, ולא בעשיה סתם כי אם בעמל, אשר תורת האמת קוראת לו "עמל". רק אז הוא מתעלה מדרגת "אדם – עפר מן האדמה" לדרגת "אדם – אדמה לעליון", כביכול.

★ ★ ★

גם לידתו וחיייו של היחיד קשורים בנסים. אף כשנראה שהכל הוא "בדרך הטבע", כבר אמרו חכמינו ז"ל: "אין בעל הנס מכיר בנסו", אין

"נהמא דכיסופא": ראה ירוש' (ערלה פ"א ה"ג): דאכיל מן חברי' בהית (בוש) מסתכל ביי (וראה לקרית צו ו, ד). להעיר ממ"מ להכ"י בראשית מהדו"ק ד"ה אור ליה"ש יד לטבת. "בהוציאך .. הזה": שמות ג, יב.
תעבדון: להעיר מתור"א משפטים (עו, א): יעבוד הוא לשון כו'.
שיציאת מצרים .. מתנה: ראה ד"ה חודש הזה, ה'ש"ת סופ"ח (ושם שכן תהי' הגאולה העתידה).

היא זכותו: שמר"ר (פ"ג, ד) הובא בפרש"י עה"ת שם.
"אדם .. האדמה": בראשית (כ, ז).
"אדם – אדמה לעליון": עשרה מאמרות מ' אם כל חי ח"ב סל"ג. של"ה (כ, ב ועיי"ש שא, ב).

"איו .. בנסו": ראה נדה לא. א. וכוח"ג (ר, סע"ב) בכל יומא.

אדם יודע כשהתרחש אתו נס. לפיכך מודים אנו לה' שלש פעמים ביום: "על נסיך שבכל יום עמנו".

וכפי שאומר דוד נעים זמירות ישראל (ומלך ישראל) בשמו של כל איש ישראל (ובשמו של כלל ישראל): ממעי אמי אתה גוזי (מסביר המדרש, שכנסת ישראל מתכוונת גם) לומר: "שהוצאתני בשלום והוצאתני מיד מצרים". .. כמופת הייתי לרבים (מדרש: "כמה נסים עשית לי") .. אבוא בגבורות (בשנות הגבורות) .. ועד הנה אגיד נפלאותיך (מדרש: "בכל עת וזמן ורגע") .. תחייני (מדרש: "מן הגלות").

כלומר, כל חיי האדם, מן הלידה, וחיי עם ישראל, הם באופן של נסים תמידיים, למרות שלא תמיד הם נראים בגלוי, עד לנס הגאולה האמיתית של הפרט ושל כלל עם ישראל,

ועל-ידי מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות — בחיי יום יום של היחיד ושל הכלל בהתאם לציווי הקב"ה — מושגת תכלית השלימות של העולם כולו,

הגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו בקרוב ממש, כשיקויים:

(ומלך .. כלל: כי "הנשיא הוא הכל" (רש"י חוקת כא, כא). וברמב"ם (מלכים פ"ג, ה"ו) שלבו הוא לב כל קהל ישראל. ובשו"ת הרשב"א (ח"א סקמ"ח): המלך כציבור שהציבור וכל ישראל תלויין בו. ובאגה"ק רסכ"ט שמצות התלויות במלך "הוא מוציא כל ישראל כי הוא כללות כולם כו" — והרי במצות אלו ישנם התלויות בחכמתו, בינתו כו' ועד כמעשה שלו. וס"ת שיוצאת ונכנסת עמו (סנה' כא, ב) — ה"ז פרט מצוה שבגופו. ממעי .. תחייני: תהלים עא ו-כ.

(מסביר המדרש: ע"ד הדרש נוסף על הפשט, שהרי אין מקרא יוצא מידי פשוטו — וראה מפרשי התהלים שם.

(מדרש: תהלים (באבער — ע"פ כת"י) שם.

הגאולה .. של הפרט .. כלל: ששייכים זל"ז וכחורת הבעש"ט (תולדות יעקב יוסף ריש דברים).

מעשינו .. הגלות .. תכלית השלימות: ראה תניא רפ"ז. לקוטי לוי יצחק בהערות לשם. השלימות של העולם כולו .. על ידי משיח: ישע"י יא, ו-ט. וראה עבודת הקודש ח"ב פל"ח מש"כ בדברי הרמב"ם בזה ומלכים רפ"ב). ד"ה כי פדה (ואוה"ת בראשית סח"ג).

"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

בברכת חג הפסח כשר ושמח

מ. שניאורסאהן